



جمهوری اسلامی ایران

مرکز مدیریت حوزه علمیه استان قم

رساله علمی سطح ۳

نقش تربیتی مسجد در کودکان و نوجوانان

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین داود حسینی

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین مهدی زمانی مزده

محقق: مجید فرخی

۱۳۹۷

چکیده

مسجد مکانی مقدّس و مورد عنایت خاصّ شارع مقدّس می‌باشد که نقش‌های زیادی می‌تواند بر تحولات اعتقادی، اخلاقی، تربیتی، اجتماعی و... در جامعه اسلامی داشته باشد. و از آنجا که بهترین زمان برای تربیت؛ سنین کودکی و نوجوانی است که در فرمایشات حضرت علی (علیه السلام) گاه قلب کودک و نوجوان را چونان زمین کاشته نشده که آماده پذیرش هر بذری است که در آن پاشیده شود تشبیه کرده‌اند و گاه آموختن در کودکی را به هک کردن نقش بر روی حجر که آثار آن به راحتی از بین رفتنی نیست تمثیل زده‌اند. مساجد در تربیت دینی کودکان و نوجوانان نقش مؤثّری می‌توانند ایفاء کنند.

لذا لازم است که گام‌های علمی و برنامه‌ریزی دقیقی در زمینه نقش آفرینی‌هایی که مسجد در جامعه می‌تواند داشته باشد، برداشته شود. و در این پایان‌نامه با توجّه به اینکه یکی از اثرات مسجد، نقش تربیتی آن است، به بررسی جایگاه تربیتی مسجد در کودکان و نوجوانان از دیدگاه آیات و روایات و سیره‌ی معصومین (علیهم السلام) پرداخته می‌شود و از حضور کودکان و نوجوانان در مسجد به عنوان یک اصل تربیتی که یک خانواده مسلمان باید به آن ملتزم باشد یاد شده است. این پژوهش شامل چهار فصل می‌باشد. فصل اوّل به کلیات و مفاهیم اختصاص داده شده است که شامل بیان مسأله، ضرورت تحقیق، اهداف پژوهش، تعرف مسجد، تعریف تربیت و تعریف تربیت دینی و تعریف کودکان و نوجوانان می‌شود. در این فصل حدود و ثغور بحث و سنین کودک و نوجوان مطرح شده است.

لازمه ارتباط دادن کودکان و نوجوانان با مسجد، شناخت و معرفت جایگاه مسجد است لذا در فصل دوم به دلیل جایگاه و اهمیتی که مسجد دارد آیات و روایات و کلام بزرگان درباره مسجد مورد بحث و بررسی قرار گرفته است تا جایگاهی که این مکان مقدس در شریعت اسلام دارد تبیین و محرز شود.

یکی از اثراتی که مسجد دارد نقش تربیتی مسجد است که در فصل سوم به بررسی جایگاه تربیتی مسجد از لحاظ محیط جغرافیایی و محیط اجتماعی که مسجد می‌تواند داشته باشد مورد بحث قرار گرفته است و با توجه به جامعه آماری که بیان شده است یکی از اثرگذارترین نقش‌ها

در محیط مسجد، روحانی مسجد دارد و به دلیل اهمیت بالای آن به بررسی ویژگی‌های امام جماعت از لحاظ رفتاری، علم و دانش، مهارت‌ها و پرهیزهایی که امام جماعت باید دارا باشد تا بتواند نقش تربیتی مسجد را پررنگ کند پرداخته شده است. در ادامه به نقش تربیتی که نمازگزاران و هیئت امناء مسجد نیز دارند اشاره شده است.

در فصل چهارم که مهم‌ترین فصل این پژوهش را تشکیل می‌دهد نقش تربیتی مسجد در کودکان و نوجوانان در غالب فوائد و موانع حضور و راهکارهای فعال سازی مساجد در عرصه تربیت کودکان و نوجوانان مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد

در انتها، نتیجه‌گیری آمده است. و حضور مردان انقلابی و زنان با حیا و عفیف در جامعه را نشأت گرفته از تربیت صحیح و ارتباطی که آنان در سنین کودکی و نوجوانی با مساجد داشته‌اند و اثرات تربیتی که مسجد می‌تواند به دلیل ارتباط در روحیه کودکان و نوجوانان داشته باشد دانست. در این رساله که به روش توصیفی تحلیلی است با بیش از ۹۰ منبع، سعی شده محور اصلی مباحث آیات و روایات باشد و سعی شده که مباحث و نکاتی که مطرح شده با محوریت قرآن و کلام اهل بیت (علیهم‌السلام) باشد.

کلید واژه‌ها: نقش تربیتی، مسجد، کودک، نوجوان، تربیت.

فهرست:

ب..... حمد و ثناء.....

ج..... تقدیم به.....

د..... چکیده.....

و..... فهرست.....

فصل اول:.....

۱..... کلیات و مفاهیم.....

۱- کلیات.....

۲..... مقدمه.....

۱-۱- بیان مساله.....

۱-۲- سؤالات تحقیق.....

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق.....

۱-۴- روش تحقیق.....

۱-۵- اهداف تحقیق.....

۱-۶- پیشینه تحقیق.....

۲- مفاهیم.....

۱-۲- تعریف مسجد در لغت و اصطلاح:.....

۲-۲- تعریف تربیت.....

۳-۲- تعریف تربیت دینی.....

۴-۲- تعریف کودک و نوجوان.....

فصل دوم: ۱۹

اهمیت و جایگاه مسجد در اسلام ۱۹

مقدمه ۲۰

الف: جایگاه مسجد در آیات ۲۱

۱- مساجد عام ۲۱

۲- مساجد خاص: ۳۱

ب: جایگاه مسجد در روایات ۳۸

ج: مسجد در سیره‌ی معصومین علیهم‌السلام ۵۴

د: مسجد در کلام بزرگان ۵۸

۱- مساجد در کلام امام خمینی ره ۵۸

۲- مسجد از دیدگاه مقام معظم رهبری دام‌ظله: ۶۰

فصل سوم: ۶۳

جایگاه تربیتی مسجد ۶۳

مقدمه ۶۴

نقش تربیتی مسجد در آیات و روایات ۶۵

۱. محیط جغرافیایی مسجد ۶۵

۲. محیط اجتماعی مسجد ۶۷

الف: نقش تربیتی امام جماعت مسجد ۶۸

۱- بایسته‌های رفتاری امام جماعت ۷۰

۲- داشتن دانش‌های لازم ۸۵

۳- داشتن مهارت‌های لازم ۹۶

۴- پرهیزها ۱۰۱

ب: نقش تربیتی نمازگزاران مسجد ۱۰۲

ج: نقش تربیتی هیئت امناء مسجد ۱۰۴

فصل چهارم: ۱۰۷.....

- آثار و موانع حضور کودکان و نوجوانان در مسجد..... ۱۰۷
- نقش تربیتی مسجد در کودکان و نوجوانان..... ۱۰۸
- ۱- آثار حضور کودکان و نوجوانان در مسجد:..... ۱۱۱
- ۱-۱- ارتباط با عالم دینی..... ۱۱۱
- ۲-۱- ارتباط با دوستان خوب..... ۱۱۱
- ۳-۱- همنشینی با خوبان..... ۱۱۲
- ۴-۱- پرورش فکری و اعتقادی..... ۱۱۲
- ۵-۱- یادگیری مباحث دینی..... ۱۱۳
- ۶-۱- یادگیری آداب و احکام اجتماعی..... ۱۱۴
- ۷-۱- ترک گناه..... ۱۱۴
- ۸-۱- اقامه نماز..... ۱۱۵
- ۲- موانع حضور کودکان و نوجوانان در مسجد:..... ۱۱۷
- ۱-۲- مسئولین و هیئت امناء مسجد..... ۱۱۸
- ۲-۲- برخورد ناصحیح بزرگان با خردسالان در مسجد..... ۱۱۹
- ۳-۲- رفتار نامناسب کودکان و نوجوانان در مسجد..... ۱۱۹
- ۴-۲- جذآب نبودن مساجد..... ۱۱۹
- ۵-۲- شبهه تنجیس مسجد..... ۱۲۰
- ۶-۲- رفتار ناصحیح بعضی والدین..... ۱۲۱

فصل پنجم: ۱۲۳.....

- عوامل مؤثر در جذب کودکان و نوجوانان به مسجد..... ۱۲۳
۱. مدیریت کودکان و نوجوانان زیر نظر روحانی مسجد..... ۱۲۴
۲. باورهای صحیح والدین و نحوه رفتار آنان با فرزندان..... ۱۲۵

۳. ایجاد فضایی مناسب در مساجد برای کودکان و نوجوانان ۱۲۶
۴. زیباسازی مساجد ۱۲۷
۵. بالا بردن سطح آگاهی کودکان و نوجوانان درباره مسجد ۱۲۷
۶. صبر و استقامت بزرگان ۱۲۹
۷. برگزاری کلاس‌های اعتقادی و اخلاقی در مسجد ۱۳۰
۸. برگزاری کلاس‌های آموزش تحصیلی و یا کمک آموزش ۱۳۱
۹. برگزاری نماز جماعت مدارس در مساجد ۱۳۲
۱۰. تشویق کودکان و نوجوانان با روشهای به روز ۱۳۲
۱۱. سپردن مسئولیت به کودکان ۱۳۳
۱۲. اقامه نماز جماعت با رعایت سنّ کودکان و نوجوانان ۱۳۳
۱۳. حضور کودکان و نوجوانان در بین صفوف مختلف ۱۳۴
۱۴. تشکیل و تقویت کتابخانه ۱۳۵
- نتیجه‌گیری ۱۳۶
- منابع ۱۳۷
- منابع اینترنتی: ۱۴۳
- منابع نرم افزاری: ۱۴۴